

29.09.2014

Ympäristöministeriö
PL 35
00023 VALTIONEUVOSTO

Viite YM1/461/2014

Asia Lausuntopyyntö kansainvälisen kemikaalien hallinnan strategisia linjauksia koskevasta taustaselvityksestä

Tausta

Ympäristöministeriö on pyytänyt lausuntoa 30.9.2014 mennessä Suomen Akatemialta kansainvälisen kemikaalien hallinnan strategian linjauksiin. Linjauksissa on pyritty tuomaan esiin Suomelle tärkeitä kemikaalien hallintaan liittyviä kansainvälisen yhteistyön kysymyksiä sekä tärkeimpiä yhteistyökumppaneita ja vaikutuskanavia, joiden kautta Suomen kansainvälisen kemikaaliyhteistyön vaikuttavuutta voitaisiin lisätä. Erityisesti on toivottu kommentteja selvityksen luvussa 2 esitettyihin linjauksiin.

Suomen Akatemian lausunto

Suomen Akatemia pitää tärkeänä, että Suomi ottaa kantaa kansainvälisen kemikaalien hallinnan strategiaan linjauksiin. Suomen tulee pyrkiä aktiivisesti vaikuttamaan sekä kansainvälisten että kansallisten tutkimusohjelmien sisältöön. Suomen vahva kemikaaliosaaminen sekä Euroopan kemikaaliviraston sijainti maassamme antavat meille mahdollisuuden profiloitua kemikaalien hallinnan kansainvälisenä asiantuntijana ja lisätä alan yhteiskunnallista ja taloudellista vaikuttavuutta. Suomen Akatemia keskittyy lausunnossaan kohtiin, jotka käsittelevät kemikaalien hallinnan kansallista sekä kansainvälistä tutkimusta sekä sen rahoitusta.

Kommentti kohtaan 2.3. "Kansainvälisen kemikaalihallinnon kehittäminen"

Kansainvälisten sopimusten yhteistoimintaa tulee parantaa sekä kehittyvissä (esim. Intia, Kiina) että kehitysmaissa.

Kommentti kohtaan 2.4. "Riskinarvioinnin ja -hallinnan kehittäminen"

Potentiaalinen vaikutuskanava on myös WHO:n International Programme on Chemical Safety (IPCS) ja sen Chemical Risk Assessment -verkosto, jossa Työterveyslaitos on jäsen.

Kommentti kohtaan 2.5. ”Merkittävien ajankohtaisten aiheiden korostaminen”

Suomen Akatemia on arvioinut Suomen tieteen tilaa ja tasoa vuodesta 1997 alkaen. Viimeisimmässä arviointiraportissa (Tieteen Tila 2012, Suomen Akatemian julkaisuja 6/12) tarkasteltiin tutkimusjärjestelmän tilaa ja asemoitumista kansainvälisesti sekä eri tieteenalojen mm. kemian vahvuuksia ja kehittämiskohteita. Kemian tutkimuksen arvioitiin olevan kansainvälisesti korkeatasoista ja kattavan kaikki keskeiset alueet. Raportin mukaan kansainvälistä rahoitusta, kuten EU-rahoitusta, tulisi hyödyntää tehokkaammin.

Suomen kemian alan tutkimuksen taso arvioitiin 2011 (Chemistry Research in Finland 2005 – 2009, Evaluation Report, Publication of the Academy of Finland 1/11). Kansainvälisen arviointipaneelin mukaan kemian alan tutkimus on Suomessa korkealla tasolla, mutta toimintaa tulisi kansainvälistää. Arviointi käsitti 41 kemian tutkimuksen yksikköä ja kattoi vuodet 2005 - 2009. Tarkastelujaksolla yksiköitä rahoitettiin 311 miljoonalla eurolla, josta ulkopuolisen rahoituksen osuus oli yli puolet. Ulkopuolisista rahoittajista suurimmat olivat teollisuus (14 %), TEKES (14 %), Suomen Akatemia (13 %) kun taas EU-rahoituksen osuus oli alempi (4 %).

Akatemia ehdottaa, että potentiaaliin vaikutuskanaviin lisätään ainakin Euroopan komissio ja, että tekstissä mainitaan tutkimuksen osalta myös Euroopan unionin käynnissä oleva tutkimuksen ja innovoinnin puiteohjelma (Horisontti 2020), sillä varsinaisen lainsäädäntötyön lisäksi EU-toimielimissä ja eurooppalaisissa organisaatioissa tehdään kansainväliseen yhteistyöhön liittyvää työtä. Horisontti 2020 -puiteohjelman kautta tullaan myöntämään rahoitusta lähes 80 miljardia euroa seitsemän vuoden kuluessa (2014 - 2020) kolmeen avainalueeseen: huipputason tieteeseen, teollisuuden johtoasemaan ja yhteiskunnallisiin haasteisiin. Yhteiskunnallisista haasteista kolmella seuraavalla voidaan katsoa edistää myös kemikaalien hallintaa: Terveys, väestömuutos ja hyvinvointi; Elintarviketurva, kestävä maa- ja metsätalous, merien ja merenkulun sekä sisävesien tutkimus ja biotalous; Ilmastotoimet, ympäristö, resurssitehokkuus ja raaka-aineet. Suomen tulee pyrkiä vaikuttamaan puiteohjelman sisältöön ja tuleviin hakuihin kansallisella ja kansainvälisellä tasolla esim. kansallisen komiteatyön ja komission kautta. Suomalaisia hakijoita tulee myös kannustaa ja tukea osallistumaan näihin kansainvälisiin hakuihin.

Merkittäviä kansainvälisen yhteistyön foorumeita ja vaikutuskanavia ovat monet eurooppalaiset yhteisohjelmat ja verkostot, jotka edistävät tutkimusta ja innovaatiotoimintaa kemikaalien hallinnan alalla. Myös näihin olisi hyvä viitata taustaselvityksessä. Suomen Akatemia tukee Itämeren alueen tutkimus- ja kehityshankkeita BONUS – ohjelman kautta. Ohjelman hankkeiden rahoituksesta vastaavat yhtä suurella osuudella EU:n komissio ja Itämeren alueen tutkimus- ja innovaatorahoittajat. Yhteensä tutkimusta tuetaan 100 miljoonalla eurolla vuosina 2010 – 2017. Lisäksi Akatemia on mukana Yhteisen ohjelmasuunnittelun -aloitteissa (Joint Programming), mitkä valmistelevat ja toteuttavat suuria tutkimuskokonaisuuksia yhteiskunnallisesti merkittävillä avainalueilla Euroopassa. Akatemia osallistuu mm. vuonna 2011 käynnistyneeseen aloitteeseen vesitutkimuksen alalla (WATER JPI, Water Challenges for a Changing World). Tavoitteena on luoda yhteiseurooppalainen näkemys siitä miten suuriin yhteiskunnallisiin, taloudellisiin, ekologisiin ja teknologisiin vesihuoltohaasteisiin vastataan Euroopan tasolla. Lisäksi Akatemia on mukana meritutkimuksen aloitteessa (JPI Healthy and Productive Seas & Oceans), jonka pilottitoimiin kuuluvat mm. syvänmeren kaivostoiminnan ja meriympäristöjen

mikromuovien ekologiset näkökohdat. Kemian alalla on olemassa SusChem - teknologiafoorumi (European Technology Platform for Sustainable Chemistry, SusChem), joka pyrkii käynnistämään ja innostamaan kemian ja biokemian innovaatioita Euroopassa ja vastaamaan yhteiskunnan haasteisiin tarjoamalla kestäviä ratkaisuja. Kemianteollisuus ry seuraa tämän foorumin toimintaa.

Kohdan 2.5 taustassa mainitaan myös joukko ajankohtaisia aiheina (esim. hormonitoimintaa häiritsevät yhdisteet ja nanomateriaalit). Ajankohtaista keskustelua mediassa on viime aikoina käyty myös esim. teksteissä ja puhdistusaineissa olevista homeenestoaineista.

Kommentti kohtaan 2.6. "Kansallisen yhteistyön lisääminen"

Suomen Akatemia suuntaa akatemiaohjelmilla tutkimusta ja tutkimusrahoitusta aloille, jotka uudistavat tieteellistä tutkimusta ja ennakoivat tulevia tutkimustarpeita. Akatemiaohjelmien tavoitteena on korkea tieteellinen laatu ja pitkän aikavälin tieteellinen ja yhteiskunnallinen vaikuttavuus. Ohjelmien valmisteluvaiheessa kuullaan sekä tutkijayhteisöä että tutkimustiedon käyttäjiä vaikuttavuuden kannalta parhaiden ja toteuttamiskelpoisten tavoitteiden asettamisessa. Seuraavissa ohjelmissa sivutaan kemikaalien hallintakysymyksiä. Arktisessa tutkimusohjelmassa pyritään mm. tuottamaan tutkimustietoa arktisen alueen moniulotteisista muutosprosesseista ja niihin vaikuttavista tekijöistä. Mineraalivarat ja korvaavat materiaalit -tutkimusohjelman tavoitteena puolestaan on luoda tietopohjaa, joka mahdollistaa vastuullisen kaivos- ja kierrätystoiminnan huomioiden myös ympäristö- ja terveysvaikutukset. Akatemia rahoittaa myös AKVA -tutkimusohjelmaa, joka tukee akvaattisten luonnonvarojen kestävää hallintaa. Akatemia osallistuu yhdessä muiden pohjoismaiden kanssa NordForskin huippuyksikköhaun (Responsible Development of the Arctic: Opportunities and Challenges – Pathways to Action) rahoitukseen. Tarkoituksena on rahoittaa n. 90 miljoonalla Norjan kruunulla 2 – 5 pohjoismaista arktista huippuyksikköä seuraavista teemoista: Drivers of Change in the Arctic Region – Interactions and Impacts; Arctic Resource Development in a Global Context; Waters, Ecologies and Life Environments.

Yliopistot ja teollisuus ovat rakentamassa kemian alalle kansallista toimintasuunnitelmaa. Mukana ovat kaikki yliopistojen kemian laitokset Suomessa ja Kemianteollisuus ry. Toimintasuunnitelmalla pyritään varmistamaan yhteinen näkökulma kemian alan uusiin avauksiin tutkimuksessa, koulutuksessa ja opetuksessa. Toimintasuunnitelmassa tullaan huomioimaan Suomen Akatemian kemian arvioinnit.

Pääjohtaja

Heikki Mannila

Tiedeasiantuntija

Jaana Lehtimäki

